

4. Les aigües catalanes

4.1. ALGUNES PRECISIONS SOBRE ELS MOTS *CATALUNYA*, *CATALUNYA GRAN* I *CATALÀ*

Catalunya és una nació d'Europa situada en el continent a la costa de la mar Mediterrània entre les latituds 40° 32' N i 42° 55' N i les longituds 0° 19' E i 3° 20' E, ço és, a la meitat oriental de l'istme de la península Ibèrica. Catalunya es pot definir històricament, sense entrar en gaires detalls, com a conjunt aglomerat, sota la preponderància del comte de Barcelona, de les entitats territorials següents: dos marquesats no sobirans (Tortosa i Lleida), deu comtats sobirans (Pallars, Urgell, Cerdanya, Rosselló, Empúries, Besalú, Girona —antigament, Gerona—, Osona, Barcelona i Tarragona), un comtat no sobirà (Prades) i un senyoriu (Andorra). A aquesta divisió històrica, ens hi referirem contínuament en l'estudi present.

Actualment, Catalunya és dividida políticament en tres fraccions:

a) La més petita roman sota la sobirania de dos consenyors (anomenats *co-prínceps*) que són el bisbe de la Seu d'Urgell i el cap de l'Estat francès i comprèn, només, les valls d'Andorra.

b) La mitjana roman sota la sobirania de l'Estat francès i comprèn el comtat de Rosselló i part del de Cerdanya.

c) La més gran roman sota la sobirania de l'Estat espanyol i correspon gairebé al territori de la comunitat autònoma anomenada *Catalunya*, governada per la Generalitat de Catalunya.

El terror de Catalunya, complicat per les ramificacions dels Pirineus i per altres serres, mostra valls extenses i agradívoles on brollen nombrosos rius. Aquests rius (ben pocs dels quals són navegables) o llurs valls, i també la mar, han format, des de l'antigor, el sistema principal de conductes a través dels quals s'ha establert la gamma de relacions, de fluxos, entre les diferents estructures i entre els diferents conjunts d'estructures, que ha forjat la unió del conjunt de comtats —o de paisatges tan i tan diferents— basada en el procés de desenvolupament d'una mateixa

llengua, una mateixa cultura, una mateixa història, una mateixa economia i un mateix amor a la llibertat.

La llengua parlada a Catalunya és la catalana, que s'empra a tot el territori, incloent-hi una gran part del comtat de Rosselló (al vescomtat de Fenollet —occ., Fenolhet— i a la castellania de Perapertusa —occ., Pèirapertusa, situada al municipi de Dulhac jos Pèirapertusa— es parla la llengua d'oc, molt semblant a la catalana). Tanmateix, no es pot negligir el fet que avui en dia arreu de la Catalunya sotmesa per l'Estat espanyol hom hi sent parlar sobretot castellà. Algunes de les causes d'aquest fenomen són la gran invasió de castellans que ha sofert la nostra terra durant el segle xx, la manca de voluntat d'aquests forasters —i de llurs descendents— de voler parlar català i les nefastes polítiques lingüístiques dels diferents governs de la Generalitat de Catalunya.

El conjunt de terres que tenen com a única llengua pròpia la catalana rep el nom de *Catalunya Gran* i el formen, a més a més del Principat de Catalunya: el regne de València, el regne de Mallorca, el comtat de Ribagorça i tota la part oriental del regne d'Aragó, la ciutat de l'Alguer (a la costa occidental de Sardenya), la comarca del Carxe (a Múrcia), la vila d'Isla-Cristina (a les goles del Guadiana, Andalusia; antigament, aquesta població s'anomenava *la Figuereta*) i les diferents comunitats catalanes d'Amèrica. També parlaven la nostra llengua els sefardites catalans concentrats a Salònica (Grècia), on se n'establí la majoria, però aquest conjunt de jueus fou exterminat del tot pels nacionalsocialistes alemanys, i no en quedà ni un. Hom ha dit que en algun o alguns indrets dels Balcans potser roman alguna família que parla català, però això no pot ésser confirmat ací. Convé fer avinent que els cavallers catalans del Sobirà Orde Militar i Hospitalari de Sant Joan de Jerusalem, de Rodes i de Malta (o, més modestament, orde de Sant Joan de Jerusalem) empraren, fins al començament del segle XIX, el català com a única llengua oficial i l'anomenaven *llengua d'Aragó*.

L'adjectiu *català* vol dir 'natural de Catalunya, relatiu a Catalunya o pertanyent a Catalunya', però també 'natural de la Catalunya Gran, relatiu a la Catalunya Gran o pertanyent a la Catalunya Gran'. En aquest estudi, el terme *català* només és emprat amb el primer dels dos significats.

4.2. LA COSTA

La costa de Catalunya, compresa entre el punt de lat. 42° 50' N i long. 3° 03' E (situat en el cordó litoral de l'estany de Salses, entre el grau de Leucata i el grau de Sant Àngel, mitja milla³ a tramuntana del paquebot *Lydia*, que roman tret a la platja i fa de casino) i el punt de lat. 40° 32' N i long. 0° 28' E (situat a la desem-

3. N. de l'ed.: Una milla marina equival a 1.852 metres.

bocadura de la Sènia), està banyada per dues de les subdivisions de la mar Mediterrània, ço és: el golf de Lleó i la mar Catalana. El golf de Lleó és el si format a la costa continental entre la península de Giens (a llevant de Toló —occ., Tolon—) i el cap de Begur (antigament, cap d'Aiguafreda o cap d'Aigua Freda). La mar Catalana és l'extensió d'aigua que hi ha entre el tros de costa continental que va des del cap de Begur fins al cap de la Nau (a Xàbia) i les illes Balears.

Les subdivisions de la mar Mediterrània responen a criteris geomorfològics, meteorològics i oceanogràfics. Així, doncs, el cap de Begur (lat. 41° 57' N i long. 3° 14' E) divideix la costa de Catalunya en dues façanes diferents: l'encarada al golf de Lleó —o sia, a l'imperi del mestral i de la tramuntana— i l'encarada a la mar Catalana —o sia, als dominis del llebeig. La primera façana, orientada de tramuntana a migjorn, la formen els litorals dels comtats de Rosselló i d'Empúries; la segona, orientada de gregal a llebeig, els litorals dels comtats de Girona, de Barcelona, de Tarragona i del marquesat de Tortosa. La costa de Catalunya és, en general, poc articulada i els accidents geogràfics que més criden l'atenció són el cap de Creus, el golf de Roses, les illes Medes, el cap de Begur, el port de Barcelona, el port de Tarragona i les goles de l'Ebre.

El litoral del comtat de Rosselló va des de mitja milla a tramuntana del *Lydia* fins a la cova Foradada, punt on la ratlla que separa l'Estat francès de l'Estat espanyol talla la línia de costa. Es reparteixen el litoral d'aquest comtat els onze municipis següents: el poble del Barcarès, el poble de Torrelles de la Salanca, el poble de Santa Maria la Mar (anteriorment, Santa Maria de la Mar), la vila de Canet de Rosselló, el poble de Sant Cebrià de Rosselló, la ciutat d'Elna, la vila d'Argelers, la vila de Cotlliure, la vila de Portvendres, el poble de Banyuls de la Marenda i el poble de Cervera de la Marenda. Aquest litoral comprèn dues parts ben diferenciades: la Salanca i la Marenda. La primera és la porció més meridional de la gran platja del golf de Lleó, la qual arriba fins al Racó (a Argelers). La segona és el tros de costa rocosa comprès entre el Racó esmentat suara i la cova Foradada.

El litoral del comtat d'Empúries va des de la cova Foradada fins a la cala de Cabres, a menys de dues milles a llebeig del cap de Begur, i se'l reparteixen dotze municipis: el poble de Portbou, el poble de Colera, la vila de Llançà, la vila del Port de la Selva, la vila de Cadaqués, la vila de Roses, la vila de Castelló d'Empúries, la vila de Sant Pere Pescador, la vila de l'Escala, la vila de Torroella de Montgrí, la vila de Pals i la vila de Begur. Aquest litoral conté trams molt rocosos plens de penya-segats (com el de la península del cap de Creus, com el del massís del Montgrí o com el del cap de Begur) i trams d'arenys extensos (com el del golf de Roses o com el de la platja de Pals).

El litoral del comtat de Girona va des de la cala de Cabres fins al grau de la Tordera, i se'l reparteixen deu municipis: la vila de Palafrugell, el poble de Mont-ras, la vila de Palamós, la vila de Calonge (antigament, Calonge de les Gavarres;

l'Institut d'Estudis Catalans recomana que s'anomeni oficialment *Calonge de Mar*), el poble de Castell d'Aro (dins el municipi de Castell-Plaja d'Aro), la ciutat de Sant Feliu de Guíxols, el poble de Santa Cristina d'Aro, la vila de Tossa de Mar, la vila de Lloret de Mar i la vila de Blanes. Aquest litoral és molt rocós i té pocs arenys considerables (els més grans són la platja de la vall d'Aro, al municipi de Castell-Platja d'Aro, i la de Sabanell, a Blanes).

El litoral del comtat de Barcelona va des del grau de la Tordera fins a la desembocadura del Gaià, i se'l reparteixen trenta-quatre municipis: la vila de Malgrat de Mar, el poble de Santa Susanna, la vila de Pineda de Mar, la ciutat de Calella, la vila de Sant Pol de Mar, la vila de Canet de Mar, la vila d'Arenys de Mar, la vila de Caldes d'Estrac, el poble de Sant Vicenç de Montalt, la vila de Sant Andreu de Llavaneres, la ciutat de Mataró, el poble de Cabrera de Mar (antigament, Cabrera de Mataró), la vila de Vilassar de Mar, la vila de Premià de Mar, la vila del Masnou, el poble de Montgat, la ciutat de Badalona, el poble de Sant Adrià de Besòs, la ciutat de Barcelona, el poble del Prat de Llobregat, el poble de Viladecans, el poble de Gavà, el poble de Castelldefels (antigament, Castell de Fels o Castell de Feels), la vila de Sitges, el poble de Sant Pere de Ribes, la vila dita Vilanova i la Geltrú, la vila de Cubelles, el poble de Cunit, el poble de Calafell, la vila del Vendrell, el poble de Roda de Barà (que hauria d'ésser Roda de Berà), el poble de Creixell (antigament, Creixell de Mar), la vila de Torredembarra i la vila d'Altafulla. Aquest litoral comprèn cinc parts ben diferenciades: el Maresme, la marina del pla de Barcelona, la marina del pla del Llobregat, les costes de Garraf i la marina del Penedès. El Maresme és un platjar⁴ que, amb poques interrupcions naturals, va des del grau de la Tordera fins al castell de Montgat. La marina del pla de Barcelona és el platjar que s'estén des del dit castell fins al Morrot; així, doncs, comprèn el gran areny de Barcelona, anomenat *platja de la Mar Vella*, i la part més antiga del port d'aquesta ciutat. La marina del pla del Llobregat, molt transformada darrerament, abraça la part més nova del port i el litoral que acaba a la llarga platja —la platja de Castelldefels— que mor al peu de l'Areny, al final del tros anomenat *platja de Covafumada*. Les costes de Garraf són el seguit d'espaldats compresos entre el peu de l'Areny i la platja dels Balmins. La marina del Penedès és un tros de costa més aviat baixa que va des de la platja dels Balmins fins a la desembocadura del Gaià.

El litoral del comtat de Tarragona va des de la desembocadura del Gaià fins al cap del Terme i se'l reparteixen cinc municipis: la ciutat de Tarragona, la vila dita Vila-seca (anteriorment, Vila-seca de Solcina), la vila de Cambrils (antigament, Cambrils de Mar), la vila de Mont-roig del Camp i el poble de Vandellòs (antiga-

4. N. de l'ed.: L'autor empra el terme *platjar* ('platja gran') per a designar també, d'una manera àmplia, un conjunt de platges relacionades geogràficament.

ment, Valldeïllòs o Valldeïllors). Aquest litoral té una mica de tot: arenys considerables (com la platja de la Canonja o com la platja de Salou) i trams ben rocosos (com el del massís del cap de Salou); però els seus punts més notables són el port de Tarragona i el cap de Salou.

El litoral del marquesat de Tortosa va des del cap del Terme fins a la desembocadura de la Sènia (de nord a sud) i se'l reparteixen vuit municipis: el poble de l'Ametlla de Mar (la gent de mar en diu *la Cala*), el poble del Perelló, el poble de Camarles, el poble de la Cava, el poble de Sant Jaume d'Enveja, la ciutat d'Amposta (tros de costa a mar oberta), la ciutat de Sant Carles de la Ràpita (antigament, la Ràpita; consta del fragment de municipi que comprèn la platja del Trabucador i la punta de la Banya), la ciutat d'Amposta (tros de costa al port dels Alfacs), la ciutat de la Sant Carles de la Ràpita (costa del fragment de municipi que comprèn el nucli urbà) i la ciutat d'Alcanar. Aquest litoral conté el delta de l'Ebre (un dels més importants de la mar Mediterrània), la qual cosa li confereix unes característiques ben singulars. Els seus elements més notables són: el golf de Sant Jordi o mar de la Frau, el port del Fangar —a l'actual municipi de Deltebre—, el cap de Tortosa, el port dels Alfacs i els diferents estanys litorals.

4.3. LA HIDROGRAFIA

La hidrografia és la branca de la geografia que s'ocupa de les aigües que hi ha damunt la superfície de la Terra.

La visió hidrogràfica molt general que volem oferir en aquest estudi és presentada tractant separatament els aspectes potamogràfic, limnogràfic, oceanogràfic i arquitectònic hidràulic.

4.3.1. La potamografia

La potamografia és la branca de la hidrografia que s'ocupa dels rius. Els rius que desemboquen a la costa catalana són: l'Aglí, la Tet, el Tec, la Muga, el Fluvià, el Ter, el Daró, el Ridaura, la Tordera, el Besòs, el Llobregat, el riu de Foix, el Gaià, el Francolí, el riu de Llastres, l'Ebre i la Sènia.

Els rius són una conseqüència viva del clima. Tot i que a Catalunya hi ha una diversitat climàtica molt marcada, hom podria agrupar els diferents climes en tres grups:

- climes alpí i subalpí, a l'alt Pirineu;
- clima atlàntic, a la conca de la Garona;
- clima mediterrani, a la resta, ço és, a la major part del territori.

Segons els climes que predominen en llurs conques, els rius catalans es poden agrupar en tres xarxes hidrogràfiques que corresponen, respectivament, a cadascun dels tres grups climàtics esmentats:

- xarxa del vessant meridional dels Pirineus,
- xarxa del vessant atlàntic del Pirineus,
- xarxa mediterrània.

La xarxa del vessant meridional del Pirineus la formen el Segre —que és afluent de l'Ebre—, els seus afluents i, naturalment, l'Ebre. Aquest és el riu més cabalós de la península Ibèrica i no és comparable a cap altre de la costa catalana. L'Ebre i el Segre han estat navegables des de sempre, per bé que això no vol dir que fossin accessibles a qualsevol nau marítima.

La xarxa del vessant atlàntic dels Pirineus només és formada per la Garona, riu navegable en el qual les naus marítimes arriben perfectament fins a ciutats com Bordeus (Occitània), però el tram de riu que queda dins Catalunya és només la part més alta del seu curs, que no és navegable.

La xarxa mediterrània és formada —si descomptem l'Ebre— per tots els rius que desemboquen a la costa catalana, àdhuc els que baixen dels Pirineus i no pertanyen a la conca de l'Ebre. En alguns d'aquests rius poden navegar bastiments més o menys petits, com és el cas del Fluvià, el Ter i el Llobregat; però, en general, són impracticable per a la navegació, fins i tot amb el més petit dels bastimentons —com és el cas del Besòs, el Francolí i el riu de Llastres.

4.3.2. *La limnografia*

La limnografia és la branca de la hidrografia que s'ocupa dels estanys i dels llacs. Abans d'aprofundir en aquesta matèria, però, cal tenir en compte dos aspectes importants:

a) La tendència nefasta dels catalans a cegar o dessecar estanys (per exemple, l'Estany de prop del monestir de Santa Maria de l'Estany, l'estany de Castelló, la llacuna d'Ullastret o l'estany d'Ivars i Vila-sana —anteriorment, estany d'Utxafava—), talment que gairebé es pot dir que els únics estanys no amenaçats són els d'alta muntanya, pel fet de trobar-se en indrets deshabitats.

b) La manca d'estudis sobre el conjunt d'espills d'aigua dolça quieta, vastos o xics, que alegren el paisatge català sembla obeir a la poca consciència de la importància dels estanyols, els quals ni se solen esmentar en els llibres de geografia ni són sempre representats en les cartes.

Segons l'indret on es troben, els estanys catalans es poden agrupar en tres rosaris palúdics:

- el rosari pirinenc,
- el rosari litoral,
- el rosari no pirinenc de terra endins.

4.3.2.1. El rosari pirinenc

El rosari pirinenc el formen estanys d'origen glaciari. Sembla que n'hi ha 436, la major part dels quals estan a més de dos mil metres d'altitud. Romanen glaçats bona part de l'any i són petits. El més extens és l'estany de Lanós, a l'alta vall del Segre (comtat de Cerdanya), que té 1,3 milles de llargària. En aquests estanys, es pesquen truites des de la riba però no s'hi ha navegat mai.

4.3.2.2. El rosari litoral

El rosari litoral el formen estanys que s'han generat darrere un cordó litoral i estanys que són les restes d'antigues lleres de rius que anaren a desembocar en altres indrets. Fan de mal comptar, perquè n'hi ha de molt petits que són vestigis d'uns de molt grans que en certes circumstàncies tornen a formar-se i també perquè sovint ni tan sols estan cartografiats. Se solen trobar gairebé al mateix nivell que la mar i, en alguns casos, presenten una comunicació amb aquesta. El més extens és l'estany de Salses (comtat de Rosselló), que té 7,5 milles de llargària de nord a sud i que hom considera que té una part que queda fora de Catalunya.

En aquests estanys, si són prou extensos, hom hi ha navegat sempre amb bastiments concebuts expressament amb aquesta finalitat. Així, doncs, convé oferir-ne un inventari detallat que inclogui també els estanys desapareguts (taula 1).

TAULA 1. *Inventari dels estanys del rosari litoral*

<i>Comtat</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat de Rosselló	el Barcarès	estany de Salses l'Estanyot
	Torrelles de la Salanca	estany de Bordigó
	Canet de Rosselló	estany de Sant Nazari o de Canet
	Sant Cebrià de Rosselló	estany de Sant Cebrià (en via d'extinció)

TAULA 1. *Inventari dels estanys del rosari litoral (continuació)*

<i>Comtat</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat d'Empúries	Llançà	l'Estany els estanys extingits de la plana dels Estanys
	Castelló d'Empúries	estany de Castelló (extingit), ⁵ el grau del qual era ço que avui és el grau de Santa Margarida llacuna dels Salins, la qual és avui el grau d'Empuriabrava llacuna de la Muga Vella estany d'en Túries la Rogera la Serpa la Fonda la Llarga la Massona
	Sant Pere Pescador	estany Sirvent llacuna de la Devesa
	Torroella de Montgrí	el Ter Vell els tres estanys entre l'anterior i el grau del Ter el nom dels quals no ha estat recollit
	Pals	l'estany que es forma a la desembocadura del Daró (basses d'en Coll)
Comtat de Girona	Castell d'Aro (Castell-Platja d'Aro)	la llacuna que toca a la punta Prima que avui és el port d'Aro
	Lloret de Mar	estany de Canyelles (molt petit i extingit)
Comtat de Barcelona	Sant Pol de Mar	el Gorg (molt petit)
	Montgat	el Gorg
	Sant Adrià de Besòs	una bassa a la desembocadura del Besòs
	Barcelona	el Joncar (extingit), al Camp de la Bota la Llacuna (extingida), el grau de la qual passava tocant la paret de llevant del Cementiri Vell estany del Cagalell (extingit), entre la Rambla i Montjuïc estany de Port (extingit), on avui hi ha el moll d'Inflamables estany de la Torre (extingit), a la farola del Llobregat

5. Queden vestigis de l'estany de Castelló en l'estany de Palua, l'estany de Vilaüt, l'estany de Mornau, l'estany de Sant Joan i l'estany del Tec.

TAULA 1. *Inventari dels estanys del rosari litoral (continuació)*

Comtat	Municipi	Estany
Comtat de Barcelona (continuació)	el Prat de Llobregat	la Massaguera (extingit) estany de la Podrida bassa de cal Beitas, deguda a l'extracció d'àrids estany de Ca l'Arana estany de Cal Tet la bassa de la caserna de Carrabiners, deguda a l'extracció d'àrids estany de la Magarola estany de la Ricarda estany de l'Illa (extingit) estany de la Roberta, al terreny on hi ha el Real Club de Golf El Prat ⁶ estany del Remolar ⁷
	Gavà	estany de la Murtra ⁸
	Castelldefels	molts aiguamolls (la major part extingits, però adesiara reapareixen)
	Sitges	bassa Rodona estany de Terramar llac dels Llops
	Vilanova i la Geltrú	ça Llacuna (extingida) ⁹ estany d'Adarró
	Cubelles	estany del Prat mar Morta
	Cunit	molts aiguamolls
	Calafell	estany Llarg
	el Vendrell	estany de Sant Salvador (extingit) estany de Coma-ruga estany de Francàs
	Creixell	tres estanys
	Torredembarra	un estany prop de la Clota dos petits estanys a la platja de Clarà aiguamoll de la Torre

6. L'estany de la Roberta fou construït perquè fes de col·lector de les aigües caigudes a les pistes del camp d'aviació.

7. L'estany del Remolar limita el terme del Prat de Llobregat amb el de Viladecans i és el més extens de tots els estanys del pla del Llobregat.

8. L'estany de la Murtra limita el terme de Viladecans amb el de Gavà i s'allarga amunt formant un segon estany anomenat *la Murtrassa*, gràcies a la qual a l'edat mitjana certes naus marítimes podien arribar a Gavà.

9. Ça Llacuna és un antic gran estany sobre el qual s'ha bastit bona part de Vilanova, del qual en són vestigis l'estany de la Geltrú i l'estany de la Ramusa.

TAULA 1. *Inventari dels estanys del rosari litoral (continuació)*

<i>Comtat</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat de Tarragona	Tarragona	una part de l'estany de Montoliu (extingit)
	Vila-seca	una part de l'estany de Montoliu (extingit) aiguamolls de Salou
	Cambrils	diversos aiguamolls
	Mont-roig del Camp	estany Salat
Marquesat de Tortosa	l'Ametlla de Mar	estany Gras
	el Perelló	la Goleta o bassa de les Olles
	la Cava	bassa de l'Estella ¹⁰ bassa de l'Arena estany de la Creu (extingit) el Calaix de la Mar, a l'illa de Buda el Calaix Gran, a l'illa de Buda
	Sant Jaume d'Enveja	l'Alfacada bassa de la Platjola
	Amposta	la Tancada l'Encanyissada
	Alcanar	l'Estanyet (extingit)

4.3.2.3. El rosari no pirinenc de terra endins

El rosari no pirinenc de terra endins és el format per estanys la major part dels quals han estat dessecats (taula 2). El més important dels existents és l'estany de Banyoles.

TAULA 2. *Inventari dels estanys del rosari no pirinenc de terra endins*

<i>Comtat</i>	<i>Conca</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat de Rosselló	Entre la Tet i el Tec	Vilanova de Raò	estany de Vilanova (mig dessecat)
		Bages de Rosselló	estany de Bages (extingit)

10. La bassa de l'Estella és formada per dues parts ben diferenciades: la bassa del Pal (a tramuntana) i la bassa de l'Illot (a migjorn).

TAULA 2. *Inventari dels estanys del rosari no pirinenc de terra endins (continuació)*

<i>Comtat</i>	<i>Conca</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat d'Empúries	Conca de la Muga	la Jonquera	estany de Capmany vint petites llacunes
		el Far d'Empordà	estany de l'Oliva estany del Far
		Vilanova de la Muga (Peralada)	un petit estany (extingit) que és vestigi de l'estany de Castelló
		Vila-sacra	certes terres inundades
		Vilabertran	estanyol de Vilatenim
		Pedret i Marzà	un petit estany (extingit) que és vestigi de l'estany de Castelló
	Entre la Muga i el Fluvià	Vilacolum (Torroella de Fluvià)	estany de Vilacolum
		Siurana (antigament, Siurana d'Empordà)	estany de Siurana estany o estanyol de Púdol o del Pou de Glaç estany o estanyol de la Closa Gran estany o estanyol del Pradell
		Riumors	estany de Copons estany de Pontarrons o de Sant Pere o de Vilamacolum estany de Robert estany de Canyar
		Vilamalla	una zona pantanosa
	Entre el Fluvià i el Ter	Belcaire d'Empordà	estany de Belcaire
		Camallera (Saus)	estany de Camallera (extingit)
	Conca del Ter	Flaçà	estany de Flaçà (extingit)
		Foixà	estanys de la Sala
	Conca del Daró	Ullastret	estany d'Ullastret, que en èpoques de pluges intenses encara s'entolla
		Gualta	estany de la Poma (extingit)
		Fontanilles	estany de Buleny
		Pals	estany de Marisc

TAULA 2. *Inventari dels estanys del rosari no pirinenc de terra endins (continuació)*

<i>Comtat</i>	<i>Conca</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat d'Empúries (continuació)	Conca del Daró	Palau-sator	estany de Boada
		Madremanya	estany de Millars
		Monells (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura)	estany de Sies
Comtat de Besalú	Conca de la Muga	Llers	un estany (extingit)
	Conca del Fluvià	Besalú	estany de Capellada (extingit)
		Sant Joan les Fonts	les aigües que es dipositen al cràter del puig de l'Estany, un volcà apagat
		Porqueres	estany del Clot d'Espolla o d'Espolla (intermitentment) llacunes de Can Morgat, que comprenen la llacuna d'en Margarit i llacuna de l'Aulina (llacunes creades artificialment)
		Sant Miquel de Campmajor	estanyol de la Cendra estanyol d'en Rovira estanyol de la Guàrdia estanyol de la Sorra estanyol d'en Coromines estanyol d'en Camós estanyol de Planaferrana estany Negre
	Conca del Ter	Banyoles	estany de Banyoles estanyol Gros de Montalt estanyol Petit de Montalt estanyol del Vilar estanyol de Porqueres estanyol de la Riera Castellana estanyol Nou estanyol de Ca n'Ordis estanyol de Lió o de les Roques

TAULA 2. *Inventari dels estanys del rosari no pirinenc de terra endins (continuació)*

<i>Comtat</i>	<i>Conca</i>	<i>Municipi</i>	<i>Estany</i>
Comtat de Girona	Conca del Ter	Llagostera	els Estanys
		Bescanó	Clot Rosat o Clot d'en Roure, format al cràter d'un volcà apagat
			l'estanyol format al cràter del volcà de la Crosa
	Camós	estanyol de Geldeus estanyol de Dalt bassa de Ca n'Oliveres	
	Conca de la Tordera	Sils	estany de Sils
		Riudarenes	un estanyol (extingit) l'Esplet (conjunt de tres basses creades artificialment)
Vidreres		estany de la Folguera	
Comtat d'Osona	Conca del Llobregat	l'Estany	l'Estany (extingit)
Comtat de Barcelona	Entre la Tordera i el Besòs	Palafolls	estany de la Verneda (extingit)
	Entre el Besòs i el Llobregat	Barcelona	diferents terres inundades, com la plaça de les Glòries Catalanes o la plaça d'Ildefons Cerdà (extingides)
		l'Hospitalet	estany Llobregadell (extingit) bassa de la Carretera del Prat a Barcelona (extingida)
Entre el Llobregat i el Gaià	el Prat de Llobregat	bassa de Cal Bitxot (extingida) basses de Cal Tet (extingides) bassa del Carrer Major (extingida) basses de la Societat d'Indústries Químiques (extingides) basses del Fons d'en Peixo (extingides) bassa de Cal Jana (extingida) bassa de Cal Moler Vell (extingida) bassa de Cal Tombarella (extingida) estany de Llanera	
Comtat de Pallars	Conca del Segre	Orcau (Isona i Conca Dellà)	estanys de Basturs
Marquesat de Lleida	Conca del Segre	Ivars d'Urgell	estany d'Ivars i Vila-sana (extingit)
		el Poal	estany del Poal
		Vilagrassa	la Bassa

4.3.3. *L'oceanografia*

L'oceanografia és la branca de la hidrografia que s'ocupa dels oceans i de les mars. Sembla que qui primer es va ocupar de l'oceanografia fou Josep Maluquer i Nicolau (1883-1960) en l'obra *Oceanografia* (Barcelona, 1916), i també en *Treballs oceanogràfics a la costa de l'Empordà* (Barcelona, 1916). El tema, però, va quedar pràcticament abandonat fins que, molts anys després, el tornaren a abordar Carles Bas i Peired i diversos col·laboradors seus. Alguns de llurs estudis són:

- Carles Bas, *La pesca en España. Catalunya*, Barcelona, Instituto de Investigaciones Pesqueras, 1955;
- Carles Bas, *La pesca a Catalunya*, Barcelona, Destino, 1980;
- Jordi Flos (coord.), *L'oceanografia. Introducció a l'ecologia marina mediterrània*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1985;
- Jordi Lleonart (coord.), *L'oceanografia. Recursos pesquers de la mar Catalana*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1986;
- Santiago Hernández, «Un buit a reblir en la geografia catalana: el corrent litoral català», a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans), vol. VIII, núm. 35, 1993, p. 93-106;
- Carles Bas, *The Mediterranean sea. Living resources and exploitation*, Roma, Organització per a l'Alimentació i la Cultura, 2002;
- Carles Bas, «La Mediterrània: una visió sinòptica», a *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona* (Barcelona, Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona), tercera època, vol. LXIII, núm. 1, 2007-2008, p. 3-39.

No cal repetir ací allò que tan bé exposen els autors esmentats; n'hi ha prou d'assenyalar alguns dels trets més característics de les parts de la mar Mediterrània que s'estenen davant Catalunya, ço és, el golf de Lleó i la mar Catalana. Doncs bé, d'aquestes aigües convé destacar el següent:

- a) Amb relació a la geomorfologia, la planassa costanera és poc extensa, i la dita planassa i els seus penjants estan solcats per recs més o menys perpendiculars a la costa.
- b) Amb relació a la marea, a l'efecte de la navegació es pot dir que no n'hi ha i que hi ha seques, fenòmens que recorden les marees; les més notables són les minves de gener i les minves de juny.
- c) Amb relació a les ones, llurs longituds són molt més petites que les oceàniques.
- d) Amb relació als corrents, hi ha un corrent general que segueix la costa tirant cap a garbí (es tracta d'un tema tabú, perquè genera remolins que cada any engoleixen algú, que hi mor negat).
- e) Amb relació al temps —en depèn l'estat de la mar—, la predicció és difícil i generalment no hi ha grans tempestes; però, seguint el cicle de l'any

d'una manera poc rigorosa, solen tenir lloc certes maltempsades més o menys temibles, com el *temporal de les faves* (a l'equinocci del Moltó o de primavera) i el *temporal de les bótes o del rentabotes* (a l'equinocci de la Balança o de tardor); amb tot, no s'ha d'oblidar que un o dos cops cada segle es pot desencadenar la temible *mar de llamp*, que és una gran agitació de la mar sobrevinguda sobtadament.

4.3.4. *L'arquitectura hidràulica*

L'arquitectura hidràulica és l'art de projectar i construir estructures sòlides submergides o arran d'aigua amb la finalitat de controlar o conduir masses líquides; afecten, doncs, els cursos d'aigua. Ací, però, aquesta expressió és emprada en el sentit de coneixement i descripció de les diferents obres d'arquitectura hidràulica. Les diferents obres d'arquitectura hidràulica que cal considerar són: els ports, els canals, els pantans i els estanys artificials de jardins.

4.3.4.1. Els ports

Els ports són abrics naturals o artificials situats a la costa o a la riba d'un riu disposats per a servir de recés a naus i per a operacions de tràfec, armament o embarcament de persones.

Actualment, la costa catalana és una cadena ininterrompuda de ports artificials que ha desfigurat el paisatge costaner. En realitat, però, els abrics costaners notables de llarga tradició són, únicament: el port de Portvendres, el port de Barcelona i el port de Tarragona, per bé que d'entre els més moderns i menys importants cal citar també el port de Palamós i el port de Sant Feliu de Guíxols i, en un tercer nivell, hi ha el port de Roses, el port de Blanes, el port d'Arenys, el port de Vilanova i la Geltrú, el port de Cambrils i el port de Sant Carles de la Ràpita. Ara bé, els únics ports dins els quals hi ha un veritable tràfec interior són el port de Barcelona i el port de Tarragona.

4.3.4.2. Els canals

Els canals són construccions hidràuliques destinades a derivar l'aigua amb finalitats diverses.

L'únic canal construït per a la navegació que hi ha hagut a Catalunya ha estat el canal de navegació d'Amposta, a Sant Carles de la Ràpita, el qual unia l'Ebre, a l'altura d'Amposta, amb el port dels Alfacs, a Sant Carles de la Ràpita. Avui, d'aquest canal, només en queden vestigis. Tots els altres canals catalans s'han fet amb finalitats agrícoles o industrials.

4.3.4.3. Els pantans

Els pantans o embassaments són dipòsits artificials d'aigua de grans dimensions que es formen interrompent el curs d'un riu o bé fent créixer estanys mitjançant grans rescloses.

En els rius catalans hi ha més de cinquanta pantans, molts d'ells destinats a la producció d'energia elèctrica. Entre els més grans es poden esmentar el pantà de Sau i el pantà de Susqueda (ambdós al Ter), el pantà d'Oliana (al Segre), el pantà de Sant Antoni i el pantà de Terradets (ambdós a la Noguera Pallaresa).

4.3.4.4. Els estanys artificials de jardins

Per bé que els estanys litorals tenen un gran interès perquè s'hi ha desenvolupat una cultura aquàtica que ve de la prehistòria i que els pantans no tenen gairebé gens d'interès, perquè són de construcció recent i perquè la cultura aquàtica que s'hi pot desenvolupar ha estat importada suara —en són exemples el rem esportiu i el surf de vela—, els estanys artificials de jardins formen un capítol ben interessant i ben curiós.

D'ençà que Ferran VI i la seva cort jugaven a navegar amb naus de fantasia pel tram del Tajo (port., Tejo) que hi ha al costat del Palau d'Aranjuez, la noblesa nouvinguda establerta a Catalunya arran de la victòria de Felip V —els membres més antics de la qual obtingueren llurs títols i llurs terres com a premi a llurs accions contra els catalans durant la Guerra de Successió— vol imitar el rei, i així s'inicia el costum de barquejar, sovint amb pasteres minúscules, per les basses o pels estanys dels jardins de llurs mansions. Aquest costum iniciat per la noblesa nouvinguda és imitat, després, per la burgesia.

De les característiques de les basses i dels safareigs dels jardins catalans en parla Alexandre Cirici en *L'arquitectura catalana* (Ciutat de Mallorca, Moll, 1955, p. 70). Bells exemples d'aquests estanys són: l'estany del parc de Samà, del marquès de Marianao —Salvador de Samà i de Torrents (1861-1933)—, a Cambrils; l'estany del parc de la Torre Blanca, del marquès de Monistrol d'Anoia —Josep M. Escrivà de Romaní i de Dusai (1825-1890)—, a cavall de Sant Just Desvern i Sant Joan Despí, i l'estany dels jardins del Laberint d'Horta, del marquès de Llupià —Joan Antoni Desvalls i d'Ardena (1740-1820)—, a Barcelona.